המאסף

חדש אדר ראשון תקמח

חתימת

מאמר חקור דין

ודבר ברור הוא כי רבותינו ז"ל כנו הסכר והעונג לנפשות העזורות בסם גן עדן, והעונג והלעג לנפשות החטאות בסם גהינם, וכמו שגן עדן משל, כי לו אפשר לנו לדמות בדעתנו שכונו הקדושים הללו לגן כמו לוחנו הגן שנטע ה' בתחלת הבריאה לשוש בו את האדם, כי לית נשמת האדם העליונה שלימה גוף וחלל ישיגוה מקרי הגוף, אשר בגן ותאכל מפריו, ותתהלך בין עצי הנחמדים למראה, והם ז"ל עלמן לאמרו במס' חגיגה, ערבות שבו לדק ומשפט וגנוי חייס וחלוס וברכה, ונשמותיהן של צדיקים, ונשמות העתידין להבראות, וחופני' ויות הקדש ושרפים ומלאכי השרת וכסא הכבוד ומלך רם ונשא שוכן עליהן, ומי יוכל להגדיל כבוד הנשמה יותר מזה, שנתנו מקומה בין הקדושים הללה? אבל לפי שלין בנו כח ולין מלה בלשוננו לתאר בה בשלמות הסכר העוב הזה, הנמשלו במשל זה, לפי שלא מלאו מקום עונג ושעשוע המוסב לנו יותר מגן עדן; וכן משלו משל לענין העונג לנפשות, שגם עליו לא עלה על לבבך ולא הסבירו במילין, וביותר שכבר הודענו למעלה שלא דברו עם ההדיוטים, אלא לתלמידיהם מביני מדע, ולפי שלא מלאו מקום בארץ שהיה מלער ומכאיב גופות ונפשות, ושהיה מוכן לתבערת אש, כמו התופת וגי בן הנום שעל פני ירושלים, שאם היו הרשעים טורפים את בשרם למולך, ואם היה אחרי כן עונג הרשעים הללה, כמו שנאמר לכן שנא ימים נפש ה', ולא יקרא למקום הזה עוד

התפת וניל בן הנם / כי שם גיל ההרגם / ונקתי לת עלת יהודה וירושלים ממקום הזה / והפלתים בחרב וגו' (ירמי' י"ט ו, ז') / הלרו גם מקום לת שמלין ומלרפין בה נפטות הרשעים בשם גיהנם • ועל דרך כלל קרלו בשם גיהנם כל מקום שים שם לת וקבורה תמידים גם בעה"ו / לל שלין לנו לת תמידי זולתי בלת שבנתן הלרן / שמהן יולין להבות / ונחלי גפרית ולם במקומות רבות על פני הלרן / כמו הר ויזו"בים שעל פני עיר נפתלים / והר עט"נ שבתי סיציליל • והר העקלה שבתוסלתגדי / שכל זה רחוי להתחר בשם גיהנם / בעבור בלת הגוברת בהם / ונחליה הסוטפים והמכלים סביב להן מאור / כי לין גיהנם חלת מבל על מקום לת ובקבורה המכלה סביב לה • ושם כן יפה לומרו לבעה"ר / יוסי דחמי טבריל הן קולדה דחור משום דהלפי אפיתהא דגיהנם / וכמו שפרשנו למעלה שעוברים מתחת ללרן במקומו' החמים מלם וגפרית שבה / ושומו קרלו גיהנם / לל שכונו לגיהנם שנדונין בה נפטות הרשעים / שמעולם לל עלה זולת על דעתם / שהבחינה הנפטות בשלן הלרן הוולת / ותשרפנה שם בלם וגפרית היזועים לנו • ידע שהש"ל לומרו שכל העולם ככפוי קדרה לגיהנם / ויהיה מומרם קומר עלמו / שלם הגיהנם בשלן הלרן / תהיה הלרן גדולה ממנה ? וכל שכן שלל יקבנו לו דברי ר' לליעזר בפרקיו שהניל רמב"ן ז"ל שכל מדור שגיהנם עמקו מהלך ת"ק שנה / ולין מקומות עמוקות כלה בלרן / כי היקף הלרן כלה ממזרח למערב ידענוה כמופת למודי / גם בדרור החום / שכל מעלה ע"ו פרסלות וס"ם מעלות שלה עולים חמשת ללפים ולרבע מלות פרסלות משכנויות / וע"כ מהלך קוטר הלרן לפי חשבון עשרה פרסלות ביום / לינו שלל מלקים יום • ובפ' מי שהיה טמל (דף כ"ד ע"ל) לומר רבה בית שלפי פרסי הוי עלמל / וסומכת דרקיעל שלפי פרסי / חדל גמרל (בית שלפי פרסי הוי עלמל קבלה בידו) / וחדל סנהדרל (ממה שקבל הוליל סומכת דרקיע מחבילו) / וקבלתו מסכמת עם מה שידענו עתה בחוש / של שפרסלותינו גדולים החלק העשירי מפרסלותיו של רבל / והקבלה הולת תולה בלה מימי הגביהים / לבל סנהדרו בסומכת דרקיע / הולך על הפת לחדת • וכן בענין גלגל קבוע ומול חוור בלי ספק היה נקרל מימי הגביהים שהרי פתח בדור לכל שכן הוא /

אלא שלא נתרץ בזה , רק להרחות שלא היה דעת חכמים מעולם שיהיה ניהנם לדון בו הרשעים בשם שמתחת לארץ , שלדיבה לעליה וכיוצא שתחתו בהן , ולרוח הנופח בה שתבער , אלא כמו שאמר נופר על העונש הזה המגיע לרשע הגמור , כי אחר שזכר מותו האר בע"ה (איוב ו' ד"ה) , אמר כל חשך טמון לצפוניו , תאכלהו אש לא נפח וגו' (שם שם ד"ו) , לדעתי לצפוניו היא הנפש הדעות והמחשבות והכחות הלפוניס בפנימיותה ולהם טמון כל החשך , והוא חשך של ניהנם שזכרו חז"ל ונרמזו עוד עליו לפנינו , ויאכל שם מאש שתינה לריבה לרוח סיפון בה שתבער , והוא עלמו הענין שדברנו והבן : אבל ניהנם ממש שבא בדבריהם שהם מקפת הרשעים הוא הם שלמעלה , הכח המכלה רוחות ונפשות וכמו שזכרנו למעלה , וכענין נהר די נור נגיד ונפיק מן קדמוהי , ועל זה אמר הרב ר' מחיר בן גבתי ז"ל שיש ניהנם של מעלה וניהנם של מטה , כי ה' הוא תלבי החלמים והדוגים , ומלכותו בכל משלה וכנ"ל .

וכן זה שאמרו שלשה פתחים יש לניהנם אחד במדבר ואחד בים ואחד בירושלים , הוציעו שבכל מקום יש פתח ירדו בו רשעים לשחולה , כי ישוב ומדבר ויש מולים העולם כלו , ואין נסתר מעיני השם , ובכל מקום יפליא פלא להתם חטאים ולהורידם שחולה להענישם שם ולנרפש , כמו מחנה אשור ירדה שחולה לפני שערי ירושלים , קרח ועדתו ירדו שחולה במדבר , יונה בח אל שערי שאול בים , וכאמרו מבטן שאול שועתי שמעת קולי , ושלשתן בדרך פלא , כי המשפע החלמי בוער בתם בכל מקום . ובמקום שיתקומם שם כנגדו , שם ימלא פתחה של ניהנם . וקרוב לזה אמר הרב ר"ם מידלים ז"ל ג' פתחים בג' חלקי העולם , מדבר ים וישוב . והן כלל חלקי העולם , על דרך שאמר הכתוב אנה אלך מרוחך ואנה מפניך אברח , אם אסק שמים שם אתה , ואציעה שאול הנך וגו' דהיינו שאי אפשר לאדם להסתר מדרכו של ניהנם , כי בכל מקום מוכן פתחה לקבל הרשעים . ויסף פי' . והנה יונה היה במעי הדגה בים ידיעים , וחכמים ז"ל קראוהו פתחה של ניהנם , לה למדך שהן יכנו כן חסך ה' ומשפטיו המכלים לת החוטאים , ומביאה נסתפת להגרף בתם ניהנם . וכן הוכרח מה שאמר ר'

יסמעכל תסר תור לו בעיון זו ניהנס / כי לפי שהשם שוכן בעיון /
משם משפעו ושלטו יצא / לכלות הקוצים ורשעי ארץ / כמו
שעשה למחנה מלך אשור / שעליו נאמרה הפרשה כלה שובר בו
המשפע הקיום / שפרעה מתו כלם שרפת בשמש וגוף קיים /
כמו שאמרו ז"ל / ובענין נהר די נור נניד ונפיק קדמוהי וגו'
שפרשנו למעלה / והנה שכח העליון הזה הטושה במעשה הם
לכלוקולבער ולארץ קראו על דרך כלל ניהנס :

ומדיעתך תנין שאע"פי שהכח העליון המושל בכל / ובידו
לבער ולכלות יתורים עליוני ותחתוני שקראו חכמי
ז"ל על דרך כלל ניהנס / שופט את היתורים למדרגותיהן / ואין
העליון הזה בכלם / אבל שופט הכל בצדק ובאחרת חכמה / וזהו
עלמו מה שאמר שרב רבי מאיר בן בנאי ז"ל ענין ניהנס של
מעלה וניהנס של מטה • ואני לא בחתי לדרוש בחעלומות /
רק לומר שים מדרגות ומקומות מוכנות גם לנפשות בני אדם /
ועל כל המעשה ישפוט אלהים אם / והשיב לאדם כפעלו וכאחרית
איש ימציאנו • הגע בעלמך כי הנפש הזאת כשהיא מלאה
בע"ה ליתרים נקלים שהיתה דבקה בהן / תולה ונאחזים ורשעה
ותכונות חמה / גאה וגאון ולצון / דברה בגוהר עתק על
החמת ועל הכעוד החמתי / שתלוצצה בלדיקים ואנשי שם • את
ה' לא ירחה / ולזכר קדשו לא נתנה עוז וכבוד / ואת מלותיו
לא שמרה / גם דעתה וכלה שקועים בדמיונות ומזמות רעות
בלבה / הנה בהפרדה מגופה / אע"פי שאין לה עוד כלים
לעשות נפועל מה שעשתה תחת השמש / נאחזים גם בגלגלים
ובשעיה שאורגלה לחשוב ולצייר / כי היתרים הרעים הללו
שהתחקו בה וחשונים אליה / ולהתרומם עליהן ולחשוב טוב בל
ידעה / ואיך תעלה נפש כזאת בחברות ה' / להנות מזיו החמת
והלדק / ערם תטהר מחלאתה / והיא לא תוכל לעשות כן
שמה / כי רק בע"ה יש בכחה להנחם על רעותיה / ולהתרומם
עליהם / ולשוב מדרכיה הרחשונים ולחדול הרע / ובמה תטהר
גם ? וזלתי בכח העליון המושל עליה לצרפה ולטהרה • ואף כי אין
בידינו לדבר על פרטי דברים אלו / זאת נדע כי יש הבדל עצום
בין הנפשות החושלות / וכמו שהן מתחלקים למיניהן בחיבי

הקדם

מקדם כמו כסילים חולים לגיס רשעים מכמים בעיניהם ונבונים נגד פניהם בוערים ועוד פניס וכיוצא / וכפי הנדל מנביהן / כן הנדל הגירוף ומשפט / כי מפח העליון כמו שאמרנו כועל בנדק ובמשפט ׳ ונדע ג״כ שבעבור שמקומר בשם גם / נמשל פעולתו למעשה הגם / ודרך הגם שקלת שממרים יכלה ויבער / וקלת יכריח תלקיחם / ליקח מהם סיניהם / ומכאחר כסף לו זהב טהור הוא / וכן הוא בגם העליונה קנת מן הרשעים הנדולים שעליהן נאמר כסף נמאם קרחו להם וגו׳ / תכלה ותבערם / וחלה שים בהן טוב / רק נכתמים בהן גם עומת קלרפם ותסיר סיניהם / ויאחר הטוב הטהור ׳ ולא נאריך לדבר בעניניס חלה / רק נאמר שבפיות הנדל עמים ביניהן / נבדלן גם במקומותיהן / והן הן מדורות גיהנם שאנו בתלמוד ובפרקי ר״א ׃

ושמא משמל בהיות הנפשות עלמים רוחניים / לא יקרוס מקרי הגשם / לא ייחסו להם מקום גיהנם / ואמרו שכל מדור מהלך ת״ק שנה / ומקום מכלל מקרי החומר הוא ? דבר זה בבר עמד עליו רמבן ז״ל בשער הגמול / ובבר בדרכו דברי טעם וכבל טוב / אלא שלא נעתיק לותן הגה / שלא להרבות דברים במאמר הקלר הזה / שכפי הנראה לי אין מקום לשאלה זו / כי מלת מקום ומדה / יאמר ג״כ על התחתונים והעליונים בלחד / כל אחד כפי דרכו וכמ״ש למעלה ׃ שהרי תפילו בתחתונים הזמן והמקים קשים להשיגם / וכמו שהפלספו על זה הפלוסופים / ועל הזמן אמרו שהוא ענין אחי לא קובע / וכן המקום / ויותר בעמיק בענין זה יודע לנו כי רק על הדבר לנו רומים / לא לתת הענינים ומהותם / ולם כך בחמרים / בל שכן בעניני הלורות / מבלי ספק לבל דבר יש מקום לבל דעתנו קלרה להשיג הנשגבות הללו / כי החמרים שלנו רוחין הם רק בללים על הבחות העליונות שחלק להן היוצר ב״ה מקומותיהן / וכמו שעל הענין הגעלה הוא אמרו שהוא ב״ה מקומו של עולם ואין העולם מקומו / והוא ב״ה נתן מקום לבל העולמים / שבעל כרחך תאמר כי לחיות ושרפים ואופנים וכיוצא / ולמחילת הנשמות וכיוצא / יש לבל אחד מקומו / ולם לא

תדע מהו המקום ד ועל הכלל ברוך לחשוב בענין זה / כי
הוא מחוץ לגבול ביניהם / בעוד שמקומו קשורה בחומר / לפי
שכלך יגיד לך וימשיל לך הענין / שכמו המקום בעה"ו הוא
ברקוקך שני חמרים במקומות שונות / זה לא יוכל להיות
במקומו של זה כי אין חומר נכנס בחבירו / ובהיות כל אחד
במקומו תדע שיש מקום ומדה / כן על דרך משל שאם אנו
חומרים מקום לצורות עליונות / מקום לנשמות הטהורות /
תדע שאין לאחד מהנו עסק עם חבירו / ואין לו עם המקום
הזה דבר / הן במעלתו והן בשפלותו וזולתי ברצון השם ב"ה /
וכמו שתאמר על הגן עדן שהמשילו בו מקום שהוא לרוב החיים
לנפשות הטהורות / וכמו שאמר גם רמ"בן ז"ל בשער הגמול /
כן תאמר על הגיהנם שהוא מקום לנפשות החטאים / שהם
נדונין בתוכו ולהרפא / ואין למקום הזה דבר עם מקומות
אחרות משכנות הצורות הטהורות • וכמו שעין הכלל דוגמת
לעין בשר וכמו שאמרנו למעלה / ואנו מצינו עניין שניהן /
ויודעים שעתי מיני הרגישות אמת / כן הוא לענין המקום /
שיהיה אמת / לפי כי נעלם ממנו להשיגו • וכמו שהורך והרוחב
שגם הם ענין בצורות / ואנו מצינים קלת כי הרוכס גם בהם /
וכמו שנאמר עוד • ואולי דוגמת קטנה נלמד ג"כ בענין זה
מכחות נפשותינו / שהרי אנו כחות הפוכות זו מזו כמו
שמחה ותוגה וכיוצא / ובשלוט בנו השמחה / אין מקום לתוגה
וכן להפך / והנה לכל אחד מקומו בנפש / ואם הנפש אחת
ונעלה מכל חומר • וכמו שהוא לענין המקום כן הוא לענין
המדה / הדבר המבדיל בין מקום חמרי למקום רוחני / כן
מבדיל בין המדות שאנו מגבילים בהם המקומות החמריות /
למדות שאנו מכנין ע"ד משל למקומות הרוחניים / כי למקום
חמרי רחב ידים אנו מודדין כך או כך פרסאות / ולמקום קטן
מילין או לחות / וכן במחקים שבין דבר לדבר / כן נעשה
ע"ד המשל למה שאנו קורין מקומות למעלה / וכשאנו משינים
מעלת הדברים ההם זה על זה / נדולתן וכחם ותפארתם /
ונעריך מקומם אל מקום וולתם / נגבילם ע"ד דמיון במדות /
ואם המדבר שים הרוח יותר נוכן הדבר והנמשל בו / ולפעמים
יגיד מה שהכל בענין זה מלבותיו ורבותיו שהשינו הענין / או

שהנלוהו גם הם לוים מפי לוים עד פי לוים הרוח שעמד בסוד ה' / ועל דרך זה נבין ענין העמקים והגבוהים לרך ורחב ופרסאות ומילין ואמות וזרקות ושפחים שזכרו קדמונינו ז"ל בדברים הנשגבים / שבידוע שאין בהם לא מקום ולא מדה / ואע"פ שהשתמשו בהם במליצות הללו (*) • וכן מנהג הכתובים / המשורר אמר לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצוחך מאד / והרחב הזה ידעתו שאינו מדה נתפשת בחוש / ועל שלמה אמר ורחב לב כחול אשר על שפת הים (מ"א ה' ט') / ולב הלדש בשר / ומדתו ככף לוים • וכן גם' חיוב הרבה מארץ מדה ורחבה מני ים (איוב י"א ט') / וזה נאמר על החכמה / והרי מדת שאינן מצל • ויוקר מזה אמרו חכמים ז"ל פרק עושין פסין (דף ד"ח ע"ח) על גודל מדת התורה שבשר זה פירשו זכרי' בן עדוח שרואה אותה תרבעים אמות לורך בעשרים רוחב / וכתיב מי מדד בשעלו מים ושמים זורת תכן וגו' נמלא כל העולם אחד משלשת אלפים ומאתים בתורה / שנאמר הורת חני אמה / וכשתחלק תרבעים לרך בעשרים רחב לרחבות / תמלא בהן מספר שלשת אלפים ומאתים זרקות • ומי לא ידע שכל זה משל / כי התורה שהיא החכמה העליונה נאמרת בקדש / מקום לא ישלוט בו קו המדה • וכן על דרך זה הולכים כל המרחיקים כלה שתמלא בדברי רבותינו ז"ל בהגיעה על פסוק אעלה על במותי עב אדמה לעליון שאמר בנוכדנצר הרשע / ובכרו שם כמה פעמים מהלך ת"ק שנה על הרקיעים / ואח"כ אמרו למעלה מהן חיות בקדש / רגלי החיות כנגד כלן / וקרסולי החיות כנגד כלן

וכו'

(*) וכך אמר החכם החוקר קאנט , אחד מראשי חכמי העמים אשר ברורינו : המקום אינו דבר עצמיי קיים לבדו חוצה לנו , כי אם ענין המתאר כל הבטה חושיית , ומלבעדי תוארו לא נחוש שום דבר • והוא ר"ל המקום , הוא מתואר על דרך הצרוף מכל דבר גשמיי הנתון בו , אם מצד ארכו רחבו ועמקו ואם מצד הרחקתו מיזולתו , ואם מצד ההנועה ולענין הזה קראו מקום מבלי דעת דבר ממהותו •

וכו' רגילו ברור כי המדות שנשתו על פיסס בעניניס הללו ,
דרכן בקדס ותוכן רמוס דברי סתר , כי ידעו כמונו ויותר
ממנו קדושתן של חיות הקדס , ושלי תפסר לתת לגדולתן מדס
חמריס . וכן הוס לענין מהלך ת"ק שנס שזכרו בשבדס על
עומק מדורות הגיהנס , להורות על המרחק השכלי והשכלל
שבין מקוס למקוס , כפי חלוקי כוחות הנשמות , והנדונות
במקוס זה אין להס עסק עס הנפשות הנדונות במקוס אחר
הקשה ממנו . כי המרחק רב ביניהן , ואין פס המקוס להרחיב
בדבור , ומקלת ההבדליס כבר בתר רמב"ס ז"ל בהלכות תשובה
(פ"ג) , ורמב"ן ז"ל בשער הגמול , ועל כן אמרו למעט
מכאן תרקא , ומלאכי חבלה מעמידין שס את הרשעים תחת כסא
של שס היוצא מתחת כסא הכבוד , שנא' הנס סערת ה' חימס
יצאה על ראש רשעים יחול וגו' , ואס שס עלמס אמרו כי נסר
של שס זה יוצא מתחת כסא הכבוד , ואס למד כי נכון ויציב
כל מה שאמרנו על שס של גיהנס שזכרו ז"ל , ומה כוונו בו .
ולמדנו עוד כי שכס הוא פועל גס במקוס שהוכן למקוס משפט
הרשעים הגמורים ההולכים לאבדון כדברי רמב"ס ז"ל (שס) ,
ולותו כנו בשס תרקא , שכפי הנדמה לי יורה השס הזה , כי
הס למעט בארץ , ואין לנשמתס חלק ונחלה עוד באור השס שוכן
מרומים , ולכן הס נאבדת מלאכי חבלה , המחבלים ומאבידים
לנפשות השס , כי אע"פי שבע"ה הוא כל ומן שהס חייס , הס
משתמשים ונהנין מטוב העולס , ומשתמשים בשכלס כפי דרכס
הרעה , ואין לבחות המחבלים שזכרנו עסק עס האדס בעה"ו
להניאו ולהכשילו , אלא כדי שיסיס תמיד בבאזיקו להיטב לו
להרע , והשני כי בע"ה לא יתאבדו הנזרות מופשטי החומר עס
שובני בתי חומר יחדיו , כי אם לעתיס רחוקיס ע"ד פלא ,
וכמו שנאמר עוד , הנס אחרי נאתס מן הגוף , אס נחשאתי ,
קרד אל המקוס שבגיהנס שזכרנו , תסיס בחברת המחבלים הללו ,
כי עתה הוא והס נזרות מופשטות מחומר , ויתכן המתעשקות
ביניהן . וממין זה הס מלאכי חבלה וכיוצא שזכרו רז"ל בכמס
מקומות , שנוכל לדמות ולהמשיל חלק המכאובות והנעשר שהן
מגיעות לנפש , בהיותה מופשטי החומר כמוס , ל מיני המכאובות
והנעשר שיקרו לאדס בע"ה , בשלוט בו יד הרשעים המבקשים

נפשו • והמתלונן על זה ומדמה שאין לזה יסוד בשכל האדם /
תראנו שיש לו יסוד בפלוסופיא / וכל שכן שיסודתו בדברי
קדם התורה והנביאים / וכמו שנזכיר ענינים על זה בסמוך :

מב בתורתנו ובדברי הנביאים / כי יש בנבחי מרומים
מלאכים ונבחות משרתי חסד ועושי רצונו / כאמרו
ואתה מרכבות קדם (דברים ל"ג כ"ו) ונאמר רכב אלהים רבותים אלפי
שנאן ונו' (תהלים ס"ח י"ח) / ונאמר ברכו ה' מלאכיו גבורי כח
עושי דברו ונו' (שם ק"ג ו') / ועל הנבחות נאמר ברכו ה' כל
צבאיו משרתיו עושי רצונו (שם שם כ"ב) / ועל שתי חלה נאמר
משורר הללוהו כל מלאכיו הללוהו כל צבאיו (שם קמ"ח ב') /
ועליהן הקדים לומר הללוהו במרומים / נעבור שהם במקום
נשגב מחומר • ואחריהן אמר הללוהו שמש וירח הללוהו
כל כוכבי אור (שם שם ג') / שמענו שהמלאכים והנבחות נשגבים
מהן • למדנו מזה שהגופות השמימיות הן מחנות מחנות נבדלין
זו מזו / בגדולתן ומעלתן וכיוצא בזה / ועל כן נקראו
בכתבי הקדש בשמות חלוקים זה מזה / כמו חיות / שרפים /
אופנים / חלים / ונני חלהים וכיוצא • ואין בידינו לדעת כמה
יבדלו הגופות השמימיות האלו מאיניהן / ולאת לחם מנין ומספר /
לפי שבעוד הנשמה קשורה בגוף / אי אפשר שתספור ותבדיל
המינים / זולתי לותן הבחים לה על ידי החושים • לדוגמא
הנו סופרים מיני הבעעים ומבדילים ביניהן / ואם תדמה
בדעתך שימנה אדם שראינו רואה כי אם גוון אחד / השחור או
האדום / ויתר הגוונים אין בכחו לראות / אעפ"י שיודע שים
נבע או גוון בעולם / לא ידע לספרם ולהבדיל ביניהן / שכפי
ציורו הכל גוון אחד / שהוא לותו הגוון שעינו שולטת בו / ומן
הנשתרים לא יוכל לצייר דבר • וכן יקרה לנו בגופות השמימיות
שנצייר מציאותן / על ידי הרגש מציאת הנפש שיש בנו / שהנה
מרגישים חוקה / שגם היא גופה שהיא נריבה לגוף
לפעול פעולות נשגבות שהן נבעיים לה / אך לגופה הזאת
לבדה אנו רואין בהרגש פנימי / לא לגופות השמימיות לתמיה
הנבדלות ממנה / ולכן אין בידינו להבדיל בלותן שהן חולה לנו •
ובכל זאת השכל משביל כי אפשר שהן נמלאים על מינים רבים •

וכשכר התורה והמצוות מלמדים לנו שהן על מינים רבים וכו"ל, נחזיק בהשכלתינו זאת, ולא נריב עמה ריב חנם. ובסיוע הלורות המופשטות מחומר על מינים רבים, לפשר שם גם כן לורות שפעולתן תימה ותכוניות ופתר וכיולא. ושם נבדר שהלורות העליונות יתחברו זו עם זו, ויקבלו זו מזו, ויהיו זו מזו, ובכן גם מנהג הנשמות בהפרדן מן הגוף, יוכל להיות הדין כן גם בלורות המפחידות והמלירות, שבפגעם ובשלוט ידם בנפש מנפשות בני אדם, שיגירוה ויפחדוה וכיולא. ובאמת זוסי דעת הקבלה, שדברו עליה רבות בספר הזוהר, וגם זאת דעת רבותינו ז"ל בתלמוד, שהזכירו מלאכי חבלה מלאכי זעם ומלירי גיהנם, שהן כחות הפוגעות והשולטות בנפש האדם, שם ברוב פשעים ועוונותיה היא משולחת לשממון ולא תרפה נאור. ואל יבוש המאמין כן, ואל ייראה שהוא דבר מנגד לשכול דעת האדם, כי שלמים וכן רבים מן הפילוסופים הגדולים שרשו כל דברי תורה"ו והתפלספותו בעניינים הללה, גם בחנו כל דברי הכתים לחקירה, ולא נעלם מהם כל מה שנתחדש בענין זה מן השכל האנושי, ולא בושו לומר על עצמם שהן מאמינים בדעת הקבלה, תרפה זאת מהפילוסוף הגדול החכם האופלא כמהורר יס"ר דילמידינו מקנדיאה ז"ל, כי לאחר שהניח בספר הלים (דף מ"ס) דעות הפילוסופים בענין זה, והקפלסף בדבריהם. לאחר אנחנו נתפלסף בישיבות הגוים ובמדרשי החכמים, ולתדוד השכל נאמר על ימין שהוא שמאל, אבל בחצרות בית אלהינו נאמין כל הכתוב בתורתנו, ולא נקבל פירושים, שהתורה והכתובים מעידים על המלאכים, ולדעת חכמי אמת המקובלים יש הרבה מינים, וכך דעתי בהיותם. ושם לים רב השכל כאומרו השכיל כן, הניח מקום לכל בעל דעת לחשוב ולהאמין כזאת ולא יבוש:

ובאשר יאמין לנו, כי יש כאלה מחנות ונאוות, ושהוכל נפש האדם בהפרדה מן הגוף להלוות אליהן, שם לחסד שם לנאבד, הכל כפי תרחות שנפש שם עושות שם רעות, חנין כי הנפש החכמה תתהלך שו בין מחנות אלהים, ותתענג בחיליהם, שעל זה אמר בנבואה בשכר יהושע הכהן הגדול,

ונתתי

ונתתי לך מהלכים בין העומדים פתח (זכרי' ג' ז') / וכן
בשתעצב עם הנפשות הטובות ברוחות אור / שהיו לבושים
וקרובים וריעים מלפניו וכיוצא / שלדעתי על זה אמר הכתוב
לאברהם ואתה תבוא אל אבותיך בשלום תקבר בשיבה טובה (בראשית
ט"ו ט"ו) / כי גם הוא בשלום הגמור / שהנשמה מתענגת על
רוב שלום / שאתה עם ריעותיה הטובות / ואין לה עוד מלחמה
בגופים / לא מיצר הלב / ולא מרגשת ילדי ימים העומדים לפתח
בעודה בחוברת עם הגוף / והבטיחו שנפלת נפשו מיד יגוע
בשלום על אבותיו / ולכן נזכר קודם תקבר בשיבה טובה • וכן
הבטיח ליחזקאל המלך ע"ה • ואת הנפשות היקרות מאחברות
לצורות יקרות כמותן / הדעת נותנת כי הנפשות החטאות /
יתחברו גם הם לחטאות כמותן / ועם צורות קטנות אחרות /
שתלטער באחרית בימי לטר כדרכה / שאין בידינו להבר עליהן
ולציירם כפי מה שהן / כל עוד שנפשנו קשורה בגוף • וכל זה
ענין מוכל / שהרי הפלוסוף הודה עליו מדרך השכל / וכמו
שנאמר • כי גם תאמר שנפשות בני אדם החכמים / בהפרדן
מגויותיהן / תפנומנה זו את זו / ותתחברנה בחוה ורעות /
ותשתעשענה במתק דבריהן וחכמתן / כבר הודיע כי הנפשות
בהיותן בלי גוף / תוכלנה להתעסק זו עם זו / ומה יעלה בנו
מלומר ככה גם על ההתעסקות שבין הנפשות והמלאכי בעת ההיא /
וגם לפשר התעסקות כזו להתענג ולהשתעשע / מה יעלה מלומר
שלפשר כן להפך / שגם לא כן בטל הנדון והמשפט • ואתה
רואה כי שלקרלט"ום המופלג שנחכמי יון הימין כן / כי כשהר
תמהו רעיו על היותו עלו ובלו ביום מותו / אמר להם לובלי
האמנתי כי גם אחרי מותי / אהיה תחת יד האדון החונן
וחמטיב / ובצלו אתחבר עם נפשות יקרות / אשר נועם חברתם
נעלה מכל ידידות העולם הזה / אז הסכלתי עשה לרוץ
לקראת הצי מות / אך תוחלתי רבה מאד / כי עין יוצרי לא
תסור ממני / וברחמיו ינהני תמיד • ואולם איננני בטוח
שאתעלם עם הנפשות אשר כבר מתו / אבל ידעתי ברור שלא
נכרת בצאת הנפש • (פדרון דף ט"ו ע"ב) / ואמר עוד על הנפש
החכמה נאותה / שבבוד ה' עליה יזרח / ואולי סביב לה תראה
גם אושר רעיותיה ותתעלם עמהן (שם י"ח ע"ב) • ואתה רואה

שלח

שלא הכריעו המופת לחשוב ככה , ואעפ"כ נגד שכלו עליו להאמין כן , לפי כי לנחנו שתורת ה' לחנו , וספרי הנביאים כתובים לפנינו , הרומזים על התחברות נפש לדם בחוקה עם שאר הנפשות והצורות הפעליונות , כל שכן שרחוי לנו לקבלו , וכשנקבל זאת בכר קבלנו גם הסכך , שהכפש החוטאת לא קובה לשלוש זה , לבל תהיה משלחת מנות הטונג , ותתחבר עם נכלמות כמותה ועם רוחנים קשים המחבלים ומטירים לשחה , וכמ"ש למעלה :

ובבר אמרנו כי נעה"ו שהנפש הקשרה בגוף , לא תתכן לה ההתחברות הזה עם הצורות הפעליונות , כי אם לעתים רחוקים על דרך פלא . ובזאת הזה היתה לשתי החלוקות , כי ההתעסקות עם המלאכים עוזי רצונו י"ת , יקרה על דרך פלא לנביא בעת הנבואה , שיתענג לו בחרות מלאים וידבר עם העליונים , ובל ספרי הנביאים מלאים מזה , כי על זה אמר ונתת לך מהלכים בין העומדים פלא , ואולם לרעה , והוא שתתעסק הנפש החוטאת בעה"ו עם מלאכים רעים המפחדים לותה , מלינו פעם אחת נ"ב על דרך פלא בעונשי פרעה ומצרים , ואעפ"י שהתורה כתבה דבריה מעשה שאמרנו למעלה , המשורר הלאלי שאמר בשירו לביעה חידות מני קדם (תהלים ע"ח ב') , והוא שיסרם העלומות תורה , גלה טעם מענין זה , שאחת לרבע מופתים ממופתי מצרים שהזמיט מהזכירם בשירו , שהן הפיכת מטה לתנין , כנים , שחין , וחושך , אמר במקומם יגלה עם תרון לקו , עברה , ווטם , ורעה משלחת מלאכי רעים (שם שם מ"ט) , והנם ארבע משלחת וגו' נגד הסכך , כי נמצא זו התחבר עמה הרעה הגדולה , שרחו בחשכם מלאכי ועם . והוא הדבר שפרשנו בפרושנו רות הן על ספר חכמת שלמה , כי בספר זה גלה שלמה כל זאת , וכשזכר מכת החשך אמר שכנוע עליהם החשך הנפלא הזה שנלחמים לך רחו היה לך לחתן , (וכמו שפרשנו שם תדשות בענין זה שלמדקי מדבריו) דמו המלחים שהם ועונותיהם נסקרים בחשך מעיני ה' , לך עטו טעות גדולה , כי בעומל הזה ירצה עמם מוסר גדול , כאמרו וישובו ויבחלו מאד , ויחדדו בית מעמות

זרות : כי המחבא אשר נחבאו בה , לא שמורתם לבטח , אך קולות שונות המו סביבותיהם להבהילם , ומלאכי רעים זועפי פנים נראו למו (פרקי ר"א פ"ג , ד') , ואמר טוב אבל להבות מלואי פחד עלו ויראו להם וגו' (שם פסוק ו') וביולא עוד מלינות שמוכרן שם , הנכלל במאמר שמשורר ונרא משלחת מלאכי רעים . והקורא רמזה על כל זה במאמר יהי חושך וגו' ויהם חשך (שמות י' כ"ב) שחוקקה על כלל המכרעים ז"ל , ונאמת הוא כפשוטו , הודיע שיהיו שתי נרות , האחת יהי חשך , ונאר זה בפסוק שלאחריו שיהי חשך של חופל , ועל כן לא רצו לים את אחיו גם בלהרים . והשני ויהם חשך , שיהים חושם החשך שלא יוכלו קום מהחשם , ווולי נרא מלאכי רעים , שמרוב חימה ופחד שנפל עליהם , לא קם רוח בהים והדלה המנועה מהם , וזולת זה אין טעם למה לא קמו מהחשם , וגם עוריים נעים בחוזות , כי לשבת במקומו ג' ימים וג' לילות נרא יותר נדולה מן החשך עלמו , אין זה אלא כדברי הקבלה שביד המשורר וכדברי הספר שהעתקנו , וגם רבותנו ז"ל עמדו על זה במדרש רבה , אבל אין רוצי לפפול פה דברים שכבר נאמרים במקום אחר , כי בפרושנו רוח הן על הספר הנ"ל נאמרו דברי המדרש ברחבה עם יתר פרטי דברים בענין זה , יקחם הקורא משם :

והנני אומר כי יש שם פרטי השתמשו בו כתבי הקדם לרמוז בו הענין שאמרנו , לא שהשתמשו בו לענין אחר , וכל מקום שהזכירוהו נכתב על מקריס שיקרו לנפשות הרשעים הנמורים אחרי מותם , והוא שם בלהה , וברבים בלהות , ואעפ"י שהרב רד"ק ז"ל פרש אותו הפוך בבלה , אין דברינו נרחים , כי אין יקרה להפוך הזה במקומות רבות גם בנפרד גם בסמיכות גם ברבים , אלא תמיד הוא על שלוש הכחות המלערות בנפש האדם אחרי מותו . והנני מזכיר כלם בקלרה ואח"כ אכרם הוראת השם הזה :

המשורר האלהי כשהקלונן על שלוש הרשעים הנמורים שזכר בשירו , אמר עד אנוש אל מקדשי אל אבינה לאחריתם (תהלים ע"ג י"ז) , שהוא המות ומה שאחריו , כמו שנאמרנו בשיטורנו לספר ויקרא (פרשה ו' פ"ג) , לך בחלקות

קנזי

תמיד למו כפלתם למשוחות (תהלים ע"ג י"ח) / שהוא המות /
ואחריו אמר לך היו לשמם כרגע ספו תמו כן בלהות (שם שם
י"ט) / וזה על עונם הנפש שאמרנו / וזה דעת רמ"י ז"ל שפי'
בלהות / שדים / כלל הענין שאמרנו במלת שדים / המורגל
להאמר על הדברים המעטירים לנפש / וכן הוא דעת ראב"ע
ז"ל שפי' ספו תמו / על נפשותם : בלהות / כמו בלהות אחנך /
כי יש שיעור לחיי ולהבל / והעד ואינך עכ"ל / ויתבאר בסמוך :

הנביא יחזקאל שנאמר על מפלת מלך צור שבימיו / שהיה
מכת מרגיזי צ ועשה עלמו אלוה כנזכר שם בנבואה /
חתם דברים והורדתיך אל יורדי בור וגו' (יחזקאל כ"ח ו') / והוסף
עוד בלהאה אתך ואינך ובקשתי ולא תמלאי עוד לעולם (שם שם
י"ט) / והמבין יבין על מה מדבר / והוא הכתוב שנכתייע ממנו
ראב"ע ז"ל ויפה דבר . ורמ"י ז"ל פי' בלהות / פרשו יונתן
כדלא הוית אתגנך וכן תהי / והפוקרין תומרים לשון מקוש
מרקד שעירים ומויקין עכ"ל . ואין זה נעה"ו / אלא כפשוטו
של מקרא שאחרי מותו יהן לומו לבלהות / וזה ואינך / וכמו
שאמר ראב"ע ז"ל . וגם יונתן ז"ל כך דעתו / אלא שתרגם
הכוונה לא המלה / כי שאר המתים נפשותם בצרור החיים
וקיימות / אבל עונש בלהות קשיבנה לאין / והוו כדלא הוית /
ולא על ומן / אלא וכן הויה / והבן . וכן אמר פעם שני על
הרשע הזה בלהות היית ואינך עד עולם (שם ז' י"ט) / ועוד פעם
שלישי אמר עליו כן (שם ו' י"ט) :

סביב בעתותו בלהות והפיצותו לרגליו (איוב י"ח י"ד) / מדבר
על הרשע הנמור / כמו שאחל גם אור רשעים ידעך /
ולא יגה שביב אשו (שם שם ה') / שהוא על אור הנשמה / וכן בספר
משלי כי לא יהי אחרית לרע נר רשעים ידעך (משלי כ"ד כ') ומלת
אחרית רמזו עליו למעלה / ועליו אמר כי סביב בעתותו
בלהות / והפילוהו ממקום למקוש / כמו ויפן ה' אותם מסס
(בראשית י"ט כ"ד) ופי' לרגליו לפנות מעשיו / וההפלה הזאת על
דרך ואת נפש אויבי יקלענה בתוך כף הקלע (ש"א כ"ה כ"ט) / כי
ישמילו הנער הזה בכל מקום להסביר את האון / לקלע ולהפלה
וביולת / כאשר קובל לשמוע .

ינתק מאהלו מבטחו ותצעידהו למלך בלהות (איוב י"ח י"ד) ,
נאמר בתוקפו הענין על הרשע הגמור הזה , כלומר
מבטח נפשו ינתק מאהלו , ממקום שבטוח בנפשו , כי לא ימלט
עוד בקרבו מחשבת נחמה ובטחון , אבל תצעידהו נפשו למלך
בלהות שהוא רוח מצירי שאול הלזו , תביאהו תחת רשותו ,
כך נראה בעיני . וגם כה פי' רש"י ז"ל למלך בלהות , תשלחהו
לקבר למלך הפחדים , ע"כ , וראב"ע ז"ל פי' לגדול שבבלהות ע"כ :

כי יהדיון בקר למו צלמות יכיר בלאהות צלמות (איוב ו"ד י"ז)
נאמר גם זה על הרשעים הגדולים , רוצחים ומנאפים
ומזהירים בתים , שעונם מרה נפש , ומחשך מעשיהם , ואמר
על דרך המשל , שאחר בני אדם ירגישו בלילת הבקר , וישמחו
להתחבר עם בני אדם , ולילה הבקר בצלמות , וכשיזרו
לאור בקר בני אדם , דומים לפחי כחילו רוחים בלהות צלמות ,
הבלהות שבצלמות שהן מצירי שאול , ועם זה כולל גם פורענותם
שכשיהיה לפחדים שמחה וירגלו אור בחייהם , יהיה להם בקר זה
לצלמות שהוא חשך גמור , וכשיתעלמו נפשות הפחדים לו עם
רעיוקיהן ועם צורות שהורות אחרות וכנ"ל , יכירו הם בלהות
צלמות וכמבואר למעלה , כך ירגלו לי . גם רש"י ז"ל פי' פה
כדרכו בלהות , שדים ומזיקים . גם דברי המתרגם נושים לזה ,
וכן דברי ראב"ע ז"ל , לפי כי כל אחד מהם פי' שכתוב כדרכו :

תשיגהו כמים בלהות , לילה גנבתו סופה (איוב כ"ז כ') ,
גם מקרא זה נזכר שם על הרשע הגמור , והוא
לאחרי מותו , כי מקרא שלפניו הוא עשיר יישכב ולא יאסף ,
עיניו פקח ואינגו , ופרושו לדעתי שלפעמים ימות הרשע בעשרו
קבל לא יאסף לקבור החייס , כדרך וכמים הנגרים תרגה אשר לא
יאספו (שם י"ג י"ד) , עתה בצאת נפשו עיניו פקח לראות מה
שלא ראה עינו בחיותו בעה"ז , ואינגו , כי יבוא לאין , כמו
בלהות תתנך ואיך המבואר למעלה , והוא שפי' תשיגהו כמים
בלהות , כלומר לפי שכמו שאף מים שוטפים פתאום , כן
תשיגהו בלהות , ובחשך לילה זו גנבתו סופה , כמו הסער
הגדול המוליך דבר ממקום למקום פתאום , כן יקרגו מן סער
בלהות בחשכו , והבן :

ההפך עלי בלהות, תרדוף כרוח נדיבתי, וכעב עברה ישועתי (איוב ל' ט"ו), זה ממרו ליוב על דרך משיר להפליג חרפתן ונערו, כי ספר תהלה מה שנפשו סובלת חרפת בני נבל בני בלי שם, מן פרחח עליו יקומו, ויעבירוהו בדברים ולא חשבו מפניו רוק, ושמתפרצים עליו כפרץ רחב, ומתגלגלים כמו תחת סוחת פקחוס וכנוכר שם בענין, על כן ממשיל זולת לבלהות המעבירים פקחוס נפשות הרשעים, וכן ההפך עלי בלהות, כמו שתעשינה הרוחות תהלה לרדוף ולגער הנפשות כן תרדוף נדיבתי, רוח נדיבה שבי שהיא הנשמה העליונה. וכן ישועתי היא פעולת הנשמה היא לחיין, כי עברה כעב ותיננה, גם פה פי' רש"י ז"ל בלהות, שדים ע"כ. ומפרושינו התבאר הענין:

לעת ערב והנה בלהה בטרם בקר איננו (ישעי' י"ז י"ד), דומה למקרא בלהות תתוך ואיך שנאמר על מלך צור שפרשנו למעלה, וכן כאן אחר שאמר והנה בלהה הוסיף איננו, כי בפרשה ההיא נמנו על הרשעים הגדולים שהיו בעולם, שהתגלו על הים, והכעיסו מלוך את בני אדם, ועמדו עלינו לכלותינו, כמו שחתם פסוק זה, זה חלק שוסינו, וגורל לבוזזינו, וכן כאן תרגום יונתן ז"ל והנה בלהה, והוא כדלא הוי ומבוטר למעלה. וכן רש"י ז"ל פתרון כאן כדרכו שדים ומזיקים. הנה בתרגום כל המקומות שנזכר בהם שם בלהה, והרגו הכתובים יחדיו, ושם בתרגום נקלרה, הקורא בכל תבונות כי יתבונן בדבריו יספיקו לו להבין הכל ברחבה, וידע כי אינו שם הפוך כדברי רד"ק ז"ל, אבל שרשו בלה שמות על הבלייה ותפיסת כח, ותוספת ה"ל שניה במשקל שם גבהה להפלגת הבלייה, כי כן יקרה לנפש החושבת, וכאמרו ואינך, וכדברי רבי"ע ז"ל שים מן הרשעים הגדולים שיזוב לחיין ולחפש ועל שם הפעולות בהלה הוגח על הרוחניים בהלה שם בלהות. ולא נתריך עוד, רק לבאר עוד שם אחד והמקומות שנזכר בו נראים מדין, כי גם הוא עד על שכר הנשמה וכן על נערה אחר המות, ובהן שם הנה שמקורות בו נשמת האדם, וכמו שיתבאר:

ידעת כי נפש האדם מקוררת בחמשה שמות בתקבי הקדש,

ומן נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה. וכבר בארנו בשמות הללו בראשונה, לך פה נרמזו לנו כי נקראת נפש בעבור שמחברת לגוף, שעל ידי כן תוכל לפעול בכחותיה פעולות חמריות שתחת השמש, ולכן כל הפעולות הללו מיוחדות במקבל לשם נפש, כמו התכילות והבנינות והתולות החיים והצמוח וכיוצא. ונקראת חיה, בעבור שהיא עצם חי בעצמותה, גם טרם התחברה לגוף. גם לאחרי הפרדה ממנה, ועל כן כתוב וינפח באפיו נשמת חיים, ולא אמר נשמה סתם, ללמדנו שהיתה חיה טרם בוא לגוף, ועל ידי בואה חלין, ויהי האדם לנפש חיה, וכמ"ש בפ' המדות (ת"ח פ"ו). ועל כן לא יתארוה בכתבי הקדש בשם חיה. וזולתי כשידברו על פעולותיה שהן עבעיים לה, שהן כשתבינם בענינים התלויים בחומר לריכין לגוף, או כשידברו ממקרים שיקרו לה לאחרי פרידתה מן הגוף: ולבאר זה תניח לפניך המקרקות הסקומות מאד, למה ירמוז לך שם אדם מיד היות שהיה בעלת דעת? ועוד שבכתבי הקבלה רחשים הכתוב מזכיר על הסורג את גולמו, ואחרית הכתוב בנהרג על ידי אחרים, והיה לך לבעל הטעמים להעמיד הפתחתא תחת מלת אדרוש. שהוא נפשך הענין, והוא שמו קשה אדרשנו? וביותר למה שבכל מקום שנאמר חיה על בעלי מדברים נאמר אלו מלת בהמה או רמש או עוף, ושם נתן זאת לים עמו שם לוי ויאמרו חיה הארץ, או חיה האדם, או סוסה יער, או חיה רעה, כי לא נזכר שם שב על נשמת האדם, לבד במקרה זה שנזכר שם על הבלתי מדברים? ולכן לחשוב שגם מקרה זה ככל חבריו, כי היה שם שנזכר בו היה נשמת האדם. וכך פרושו, לפי שמאד יירדום דם נפש מיד הסורג את עלמו, שעל ידי ירדמנו ומה יעשה לו והוא מת? לכן הוסיף מיד כל היה אדרשנו, שהם נפשו מתה, שהוא הקשר שבין הנשמה והגוף, בחיים היתה, ומיד שהיה אדרשנו, שהיא נשמתו שנקרעת עמה היה בעבור שהוא

פועלת עוד פעולותיה ע"י גוף תחת השמש, ויפה חבר בעל
הטעמים שתי לה, כי הן ענין אחד על הורג את עצמו, ושתריה
הכתוב על הנרצח מזולתו ולמדנו מפסוק זה גאר היעב, שיש
עונש לנפש לאחרי המות:

בי רדף אויב נפשי דכא לארץ חיתי, הושיבני
במחשכים כמתי עולם (תהלים קמ"ג ג') כך פרזו,
פעמים נרדף האדם תמיד ממנו עוד העש"ו, אבל אור נשמתו
חזק, לעבוד את השם ולהתהלך לפניו, שהיא מעשה החיים.
ולפעמים מגיעה וינון ימלך, יחדל משתיכן. וזהו שאמר כי
רדף אויב נפשי, שהוא היין הרשעון, גם דכא לארץ חיתי,
שהוא היין השני, שמרוב יגון חיתי המתעלפת במרומים,
מרעת אויב נדכאה לארץ. ובשיתי נעדר מעוד שני העולמים,
הרי הושיבני במחשכים כרשעים שהן מתי עולם, שאין להן גוף
להנות מעוד העש"ו, וחיתה נאמרה לא תראה אור.

אל תתן לחית נפש תורך, חית עניך אל תשכח לנצח
(שם ע"ד י"ט) כך פרזו, דמה את נפשות ישרצ הצדיקים
והעשוקים בגלות, לנפש קוריס החלושים ושהוריס להקריבה,
והתחנן שלא יתנם ביד בני נכל הדומים כרשעתם לחיות רעות.
ולפי שישראל בגרותם דבקים בה' אלהיהם, שהם מעשה החיים,
על כן אמר חית עניך אל תשכח לנצח, כי היא דבקה בך.
וכשתאר החויים בשם חית חסר הנשמה, והיא מלילה יקרה,
שהילו חבר עמו הנשמה לומר לחית ארץ, היה נשמע חית
הארץ ממש, לכן אמר לחית סתם, למדנו שמדבר בבני אדם
בעלי החיה העליונה, והשמיע הנשמה, לרמוז שכל כך
עשתיתים ועוסים בלי דעת, שרחוי לשמוך אל חיתם מלת אדם,
כי דומים לחיות האדם, וזה דרך השיר:

בא העת הגיע היום הקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל
כי חרון על כל המונה. כי המוכר אל המוכר לא ישוב
ועוד בחיים חיתו, כי חזון על כל המונה, לא ישוב, ואיש בעונו
חיתו לא יתחזקו (יחזקאל ז', י"ג) מקרות סתומות הן
אתך. ולדברינו כך תפרש, מה שאמרתי רעה על הקונה
והמוכר

והמוכר כי חרון על כל המוכה / אין הכוונה לבד לפי סיבתו מארצם ושם ימותו / והמוכר על הממכר לא יסוב בשנת היובל / לכל חייהו תהיה בחייה / שבלתי נפשו תרצה בתור החייה • כי החזון שרמיתי על כל המוכה כולל שתים / האחד לא יסוב / כי ימות בגלות / והשני כי חיה בעונו במותו לא יתקוק להגיל חייתו מארצה שתסבול לו / ועל דרך שבארנוהו / וכמו שיבות עוד :

יפלס נתיב לאפו / לא חשך מומות נפשם / והיתה לדבר הסגיר • ויך כל בכור במצרים / ראשית אונים באהלי חם (תהלים ע"ח / נ' נ"א) / שתי הכתובים האלו הם על מכת בכורות / הודיע כי הפסח ב"ה פלס נתיב לאפו בדרך פלא / כי לא נגע המשף רק בבכורים / ורק בבכורי מצרים לבדם / ובכורי ישראל הגיל / וזהו פלס מלומלם לנתיב שהלך בו אפו • והבכורים שבנע בהם / לא חשך ממות נפשם / לא נמלט גם אחד מהן / שכלם מתו בלילה זה • ושת שניה שנפל פחד על חייתם / כי גם חייתם לדבר הסגיר / ומלת לדבר גם הוא כענין בלהות / וכמו שהרבו תוחרים לחרים על ענין זה וכמו שיבאתי עוד / וכענין מדבר בשפל יהלוך וגו' (שם ג"ח י') / וכמו שפו תמו מן בלהות • ופי' דבריו ויך כל בכור במצרים וגו' • וכמו שבלה שלמה בחכמתו בספר שהעתקנו / ותעלומות חורה גלה לנו / בחמרו על זה ותפעם רוחם פתאום / כי בחלומות ראו נוראות / ופחד בל ידעו נפל עליהם (פרשה י"ח פ' י"ז) / וכל הענין הנחמר שם עוד / ובארנוהו בפרושנו רוח חן / ולא נכפול דבר שכבר נתרנוהו :

גם אליהוא בן ברכאל זכר שבר ועונש בחיה הוחת / ונפרש בכל בקלרה • אמר יחשוך נפשו מני שחת וחייתו מעבור בשלח (חיוב ג"נ י"ח) / הודיע על ידי המוסר יחשוך הפסח נפשו משחת / שהוא המות וכולל שלח תשוב עוד ליום התחיה • וחייתו יחשוך מעבור בשלח / שבלתי נפשו תלסף על תבותיה / ולא קעבור בשלח / כמו ונער משלח מביס לחמו (משלי ו"ט ט"ו) / משלח ונעזב כמדבר (ישעי' ו"ז י') / כי שם היה לא תלסף / והנשאל בזה הודענו למעלה • ואמר שם עוד וזממתו חייתו לחשך

ונפשו מאכל תאוה (שם שם ד') / כי' היה שמלה להדבק בה' /
ותכון חיים בעה"ז בעבור עבדתו / היה רוצה בהעונים /
די לה בלחם ופת חרבה להחיות לה נפשה / אבל הנפש / ובזה
בעבור שדבקה בגוף / תשתל לה מעדנים / ועל כן הודיע שכל
כך גבר החולי / שהנפש לן תיתו לחם / והנפש מאכל תאוה /
ואמר עוד ותקרב לשחת נפשו והחיתו למתים (שם שם ד"ב) /
זכר המות לנפש שתפרד מן הגוף לשחת / והיתו קרובה לבוא
ביד ממיתים / שהן בלהות שוכרנו הפוגעים בחיה / ומזו והחיתה
לדבר הסניר שזכרנו למעלה / על כן שמך שם יש עליו מלאך
מלין לאחד וגו' / פדה נפשו משחת / והחיתו באור תראה (שם שם
ד"ג ד"ח) / זכר אל נפש פדיון שחת כדרכו / ועל החיה שהיתה
קרובה לבוא בתופל ביד ממיתים / שתשוב ותרפא בחור /
כאמרו כי עמך מקור חיים בחורך נרפא חור / וכאמרו עוד (שם שם
ט') / להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים / כלומר ידריכנו
דיחיינו / בעבור לאור בחור החיים / כמו להתהלך לפני אלהים
באור החיים (תהלים נ"ו י"ד) / הנן יסיר המליצות שבתרנו / ועוד
לן במעמד המחרונה דבר על תוכן שלח יועיל להם מוסר שיסרם
בשם ב"ה / ואמר /

ואם לא ישמעו בשלח יעבורו ויגועו בבלי דעת (איוב ל"ו י"ב) /
לא מזכיר המות / רק הודיע שאם לא יוסרו כלל /
בשלח יעבורו בתחריבם / ויגועו בבלי דעת / כי לא יחיו
באור החיים / עד תעבור מהם משוגתם וכתמי עוונותיהם /
ותחדיהן זכה בת הסוטעים הגדולים / מורדי אור ושונאי ה' /
שם יעלו אף על המוסר / ואל ה' תוכן רוניש להתחנן / עליהם
אמר והנפי לב ישיבו אף לא ישועו כי אסרם / תמות בנוער
נפשם והיתם בקדשים (שם שם י"ג י"ד) / ואת המפרשים ז"ל פרשו
מה שפרשו / לן מקרא יוצא מדי פשוטו / שמלבד כי נפשם
תמות בנוער בדרך מות רעה / גם חיתם תבוא בין קדשים /
וכנפרד מן קְדֵשִׁים קֹדֶשׁ / שהוא תאר מוגח על גנזי גדול /
כלומר שתבוא חיתם בתחילת קדשים / בין נפשות נכלמות וחטאות
במקום מבלע בלהות ומצירי שאול שתתחבר עמהם / וכל הדברים
שדברנו על זה למעלה / ועם זה התבוארו הכתובים כלם שנזכר
בהם שם חיה על נפש בחדש / והרחמו שהולכים כלם על דרך אחד /

באנו עד סלוס / ונלינו שם שלשה לילות / והוא כי דברי רבותינו ז"ל שזכרו גיהנם ומיניי עמוד / יש להם יסודות בשכל האדם / ועמודים חלוקים בתורה ובדברי הנביאים • ואשר יערב לבו לחלוק על דבריהם / לית יכריענו במופתיו / ידענו שהן על דברים שלו מופתים חזקים / כמו שהזכרנו בראש המאמר • והם יעמדו עליהם בשכלו / לית שכלו לחדון למו / גם כן גם בשכל לחם נתן ה' דעה והשכל / ורב להם ממנו / כי לשכלנו מצדן מדברי הנבואות וקבלת חנות / ולשכלו אין כל / ויותר הוא לבדו הולך על מענתו • יולא מכל זה לע"פי שכל דרך אים יפר בעיניו / וכל לב משכיל כפי דרכו / תמלוכן על דברי זולתו בעניינים כאלה / לכשלה תחשב לו • ובמעט שהבחנו על החקירה העמוקה והרחבה הזאת / פתחנו פתח לבעלי הדעת להרחיב הדברים יותר • ועמך כלם לדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר •

ואתם משכילים / חברת שוחרי טוב וחוזים ! ידעתי כי תשוטטו לבקש דברי חפץ / ומאשר תמלאו תאספו הביתה / לך נותת הפרקים עתה / כי כאשר ברחתי מעזיבת כתבתם לי / והבטחתי לשלח לת כי על דבר תמת / והשיבותי תתכם דבר / כאשר חקוק בקונטרס נחל הבשור / בלת נתוך הדברים תמרתי שתאמרו מדברי לנון שהם תשתורע / ואם כך להדיוט / כל שכן שלת תעמוד במקום גדולים / כמו תוקה שעליה רגזו ושעליה דנתי במאמר הזה • ואף כי נקיים תתם / אין לכם חלק בדברי עמל וכעס שלנו / תשמים תתם כי נשענתם על דעת גבר שעדיין לא התחוללה דעתו עליו / והיה רצוי לכם בענין הזה לשקול דבריו בכפף ולבחנם כזהב / ערם יאספו בקונטרסיכם • והנה שניתם ויצא רוגז • מעתה ידידים משכילים שימו לב על מעשיכם / היו במלרף לדברי פילוסופים / ובכור ללמוד מדברת גדולות / ערם יוקמו בקונטרסיכם בעט ברזל ועופרת • על קנעתו על נדיב בחכמת / ועל ביתת נבונים על מענתו • שקדו דרשו ובחנו / על ירפו ידיכם • כי בעמלת ידים ילוף הבית / ואין מחסה בו מוסר • דרשו והמלנו / בחנו והמלנו • כל זאת מאת קוהב את תוכחי תכמה •

נפתלי הירץ וויזל •

תפלה לסאקראטעם :

השתיק אותה ללשון קדש הרב ר' זרחי' נ"ע

תבורך רחמון הרחמונים • ונלחי הנלחיים • הקדמון הסר לא ימוט לפני הומנים העומדים והעתים החולפים / הקדום / העלום / והעמור אשר לא יגבלהו מקום • ולא יהומו זמן • כי הוא מכונן הומנים • ובורא המקומות •

תבורך נפנימים העליונה התמידית הנלחית היא הפנימית הוכח הפרש העמורה • רחמיה כל מעורי קור הם ומנלגלים בחום הכלים המזהירים פני הנברקים :

תבורך מדון העולם אשר ממנו חיי כחות הרוחניים ונורת הנפשים המלחכיים / אשלך למען נלחך בתמידותך ובחדוקך שֶׁהִקְצַנְתַּנִי ותגילני בְּהַכְמוֹן גלי סיס וממחכי הכלות הנרנם בכל העולם • ותמשכני אל אור נדור מוגל ממך • ותמלטה נפ • וקרים מנתי למען שמך מנת הסודות העליונים ותעניקני ממשלת העצים וגבורת התחוות להדריכני אל דרך הכלל והנכוחה אשר בה אסוג לאור בתורך : ובהנדילך חוקי מעצע התנועי הבלה • וממדור המכלית תסיבני לעוד אל העצע המלחכותיי העומד לנגדי עד עד וקייס לנלח נלחים • הוא מדור החסידים וירחי ס' : חוי לי וחבוי ! על אשר קלרתי מהודות כל תגמולך עלי : מר לי מר ונר לי על מסירות לבי וכי לא הבעתי אל החמדות העליונות והרמות : חנת שהים הניעני אליה רְכָבוֹךְ בִיקִין חֲבָלִי עד שהנלני וחביאני אל מוגל המולאים הוא מקור החיים ונלח הנלחיים : הגילני ממקורי הסודות הנרות זו לזו וחניעני אל דעת עליון היא דעת החותיות המתמידות בעולם הנפש ובנורות המתחלפות אשר הוא יודע הכל • ומושל בכל • וכל יכול :

הולרות

תולדות גדולי ישראל

תולדות הרב מנשה בן ישראל

החכם כמהור"ר מנשה בן ישראל אשר שמו גדול ונודע בנפוצות יהודה וישראל • ובהיכלי רוב מלכי אומות העולם / וחכמי העמים / הן בעודנו חי וגם כי אחרי מותו / על גודל חכמתו ועומק תבונתו / הגולל מחבוריס היקרים שהוציא לאור / גולה בליזאבתן שנת ה"שס"ד ליצירה / הוא היה חושר מנוע הרב הגדול הספרדי רון יצחק אברבנאל ז"ל שהיה נגר מצרצי דוד מלך ישראל כחי ומקויס / וכבר בימי עלומיו שמה נתן ה' חכמה ותבונה בלבו והצליח בלמודיו על אחת שנע מכל בני עירו וניל • עוד הס מתחילים להבין ולהשכיל הלשונות / והוא כבר נסמך מרבני ומלמדי התלמוד"מיוה בחכמת התלדיות והטבעיות • וגם זו בלבד שהיה בקי בלשונות רומי ויון / אלא שידע והבין היטב כל מה שחברו כל חכמי לב חדשים גס ישנים בשתי החכמות הנ"ל בחלה הלשונות • וכבל זאת לא נחה רוחו וכחיל תערוג על לפיקי מים טרח ויגע על שנאל לו דעת עליהן עוד שמונה לשונות שונות • וגם נמצא בדורו יודע ומכיר בעיב הספרים כמוהו • בהיותו בן עשר שנים ילחו חבוחיו ובני ביתם בסבנת נפשותם מבא בחם עם הנשרפים על קדושת ה' / ובמים מי טבילתם / מארץ מולדתם הנ"ל / וגם עמהם נשם ה' לעבדו בגלוי בקהל קדושים אשר בלות ספרד פה בלמשטרדם כמו שעשו חבותיהם שמה בשתר מפני חמת האינקוויזיט"יהן המציק המכלה ממוגם של ישראל / שורפת נוויותיהם בחיים חיותם • מיום בואו והלאה לא מבע רגלו לפילו רגע מבית המדרש ויה שכמו לשמוע עול תורה ומלות מפי שרפי קודש העומדים ממעל לו והם רבני הק"ק וילך הלוך וגדל לשם ולתהלה רצוי לכל לחיו : בשנת שפ"א שמוהו לללמד לתמוכות במדרש בשתי אשר בק"ק הוא בנסוע הרב יצחק אבו"הב ז"ל למדינת נרש"ויל לרעות את צאן ה' שמה מקום הוא למושב

לו בכסף הרבנות להיותה חרן זבח וגם • ובזמן הסוף
לכדו לותה שרי מדינתינו המשניחים עלינו בחסד ותחנים מידי
הספר"ים לו לוי"טלני • בשנת שפ"ב בהיותו בן ח"י שנה
הושב על כסא הרבנות מה בקהלתינו הקדמונה השניים הנכרחת
נוח שלום : ובשנת כל כבודה ב"ת מלך פנימה • בבוא נשיקנו —
המרומם והנעלה פרידריך הוינהי"רייך נ"ע נשיא תורת"ניי
ונס"ון / עם המלכה הנבירה המפוחדת הינרי"קא מארי"אה
תחת המלך הגדול והמפולל קאר"לום ב"ת מלך ענגלחנד עם
הנסיך צילי"למו בן נסיכינו הנ"ל עם הנסיכה מאריאה בת
המלך והמלכה הנ"ל לרחות את הפקרת בית תפילתנו הנזכר •
עלה על הדעת ויבדך תואם בלשון הפרדי בשם ה' ובנושם שיה
קדם הילולים לכבודם / וייטיבו דברין בעיניהם / וימלאו תן
בעיני פרנסי וחכמי עדתנו ונוסף תחת מכתב הדפוס לזכרון היום
הטוב ההוא (ואנכי העתקתי תואו ללשון קדש לחשיבותו) •
בשנת ת"ד נתקבל לרחץ ימינו בחיים היקרים הולים וזה מכיסם
להגדיל תורה כה"ר אברהם ויצחק פוריי"רה נ"ע : בתוקן
זמן הקריב את הרבנו ספר הכוכבים או קאנצילי"אטאר
שחבר על הנביאים לשם ולתפארת לבני שרי המועלה ונופטע
הרילי"פי (הוא כלע מסגנם ספר נפירנלנ"בוקו בשר"ויל) כי שמה
חשק גם הוא ליל להשתקע ולא עלתה בידו : בשנת תי"ב
בעשרה בינו ובין חבירו הרב מורנו שאול לוי מורטיי"רה נ"ע
(בעל נשנת שאול וכו') שם המחלוקת / ופרנסי הקהל שמו
שלום ביניהם • בחמנם מסיום הזה והלאה נמר בלבו הרב
מנשה הנ"ל להרחיק נדוד מהעיר הזאת להיות רוח לחרם עמו
לבקש לו מנוח אשר יעב לו וגם כי דקיקא ליה מלתא • אף
שהיה עומד תמיד בחנות הדפוס אשר בו והנהוקם : בשנת
התי"ד התחיל להיסיר לו דרך ללכת לשלוות ענגלחנד *)
וכשמוע פרנסי הקהלה מחשבתו זאת שחר חשב • הלו פניו
בתחורות ומנהות לבלתי יצא מתחם / ולא שמע אליהם / רק
הנעים להם שעודנו ישוב בהשלית דרכו לקהלתם : ובשחתו
רוח עלה וגבורה וילך לענג"דין ליטול מאת שחר הגדול והחדיר
פניו"ל

(* כפי בפר אחד בכר בתחיל לירוח זה לדבר מאבת ת"ם עד שהלית בשנת ת"ן -

אליו"ד קראמ"ווער־פרעסבורג"ער סמלכות סג"ל (אשר שלח את פין בדברי חכמות במכתבותיו) לשוב ולקבל היהודים לעבוד את ה' בפרהסיא / לשבת וליסד וליתן בארץ ככל יושביה לבטח כימי קדם • ולבטל הגזרות הקשות והגרושין שגזר על היהודים המלך ערואהד הראשון — ועלתה בדור סי"ב למניסם : ולמלות חן בעיני המושל הנ"ל וחבות המועלה • העלה ספרו־מקור־ישראל מנחת לשם ולכבוד שרי הפארלע"מענט העליון ולשרי הנגיד הסוף • וגרמה לו וגמלו לו חסד וכתבו לו רשות לבוא שמה לשקול את שלחנו בלי ירוה ופחד מכל פגע רע • ובדרשו כוחם מהפארלעמענט הראשון נ"כ הגדו לו :

מצאתי כתוב בספר דניאל לוי דו־בארי"וס נ"ע (שר לבית הספרדים בהיותו לגוס בשחרותו במלכות הנזכר :) המוכיר קדמוניותינו / שבקרוב נקרע הרב מנחם הנ"ל מהשר הגדול הנזכר ורם הנ"ל לארך פרעסבורג־קומות העיגנלי"ה־עירה חוסקוב"יה וחילחנ"דיא (ענגלאנד שטלאנד הילחנד) לשוטט עמו בה על פה בסודות מלכותו ומגמותיו • והבינת שרי חכמות רמות • כי שמע את שמע חכמתו • ועל כן נשא חנו וילך עליו עם החכם הכולל חבירו כמה"ר יעקב ספפיר־שאס נ"ע ובבואו שמה לא בלבד לא חרץ בלב לשונו לא שבבל השניס החלה לא עבה שם רגל יהודי אלא שנתקבל הנ"ל בכבוד ובשבר פנים יפות : והמוכיח גרענא"ריא לעט"טו בם' דברי הימים לקרחמוועל הנ"ל (ח"ב דף קכ"ה) כתב : שהלך הרב הנ"ל ללונדן היא עיר המלוכה לבקש נעד לחינו ויושבי במדינות החלה רשות וחוקה לשבת שמה גם משפחתם ולקנים לעבוד את ה' בנדיק תפלה לעיני השמש בלתי מחריד ולשחור בארץ ככל הגויס השוכנים בה : ויעבדו דברינו בעיני קרחמוועל / ויועץ עם חשמניו על הדבר הזה ולנין נעד היהודים / וכרלותו שלח נחת רוחם בזות וכפליט בם ונלה להם מחשבתו לשר חסד שנכון לקבלם לנעבות העניה לחסד בעבותות להבה לחומתם / בשער שם מחניסים כפי ויעודיהם יקרה בחרית ימים • וגם זה לא זוכר לו כי לא היו מחשבותיהם במחשבותיו וינסלו • ולפי דברי לעט"טו הנ"ל עמד בפרץ לפני בני עמינו בעבור שהרב הנ"ל נדר לתת לו ג' מלות שפים ליערלות שטערלינג מנחה בהקבל קחלתו כשלחנו וקשתו :

ומחכם המוכיר בורנ"עט הכותב דברי ימים למלכי לינגלט"רה
בכב שחפץ קרחמ"וועל בוחק , למען דעת מכיסה סודות
ונסתרות מלכי תיספחנ"יה ופור"טוגאל ויועליסס , ושנעשרס
ונסונס הרב , היו יכולים להועיל בעת הצורך למלכות קף כי
בנשך ובמרבית : ויתעכב הרב עוד שם ימים ושנתם ת"ו העלה
על מכתב הדפוס ספרו תפחלחנ"יה בלשון לינג"לין ותיספח"ינה
בשם הסר ערוא"דד ניק"לאס לחד מסרי הפחרלחמענט שהיה
חוכנו , וייעיבו דבריו בעיני כל הסרים והעם , ונתבטלה
הגזרה (ווחק המחנולה מבלי הוכיר שמו הועיל לעמו ישראל .
והספר הזה גנוז מהיום ההוא והלאה מסגיר לדור בה לזכרון
טוב ככלי חפץ בחולרותיהם) *) .

והספר הזה כולל עדות נאמנות היהודים לשרי ומושלי
ארצות מגוריהם , ושלח נמלח קשר בידיהם ,
ועולתה בפיהם מעולם : וגודל התועלת שהשיגו תלומות מלוחם
לשר בגל בנפיהם יחסיון , ומלמד זכותם נגד עלילות לוריהם .
משם פנה לדרכו בסתריך הומן , וילך לוועלאנד"יתה העיר
מידיל"בורג לבית לחיו ה"ה אפרים אברבנאל , וימלח גם שם
חן בעיני השרים . הסר המכובד הונ"א גראט"יוס מחוקק
משפטי ארץ ויועץ הגלבים הכוללים בפל"ג הגירה לחב לוחו
בנפשו , וגם הכומר הגעלה דורס מהולל בעמו הגולריה ופייטן
מופלג קאספער פאן בארלע רב הכולל בתעיר"לוס לילום"ערוס
לו מדרש החכמות בעיר הגדולה הוחת עשה לו מטעמים להודיע
בעמים גודל תבונתו תלין ברביעית לחת בלשון לחט"ן .
העתקתיה ללשון קדש , ותלה הדברים דברי' בלי משקל לבלתי
שנוח בו דבר .

אף כי דרתך משונרת מורתי , לעבור האל נחיה באהבה ,
והתי נא חכמתך וחכמתי , בכל מקום בערכה נחשבה .
זאת היא מנשה חשק אהבתי , האמן כי כן הוא בלי עקבה ,
אבן עזרני חי אתיה נוצרי , וחיה ער העולם אתה עברי .

והמוכיר

---

*) Bibliotheque judaique 237 Art. Inglaterre. pag. 43.

ואמזכיר הנ"ל סיפר שבנגלל הסיר הוס רבנו מגלחים חבירו עליו בהליסס וחסדוהו לפוסח בסעיפים ונולע בחמנותם • ונס חכמי וגדולי הדור שגלהו • וילסינוהו במסמע ונתן בפלילים משפטו וילך חייב בדינו וינלו עדיו ורבנותו מעליו והורד לחרן ונתרחקו כל מיודעיו וריעיו ממנו •

והרב הנ"ל נחסף אל עמו על פני לחיו הנ"ל בשנת תי"ח בן נ"ד שנה וכבוד עשו לו בעמו בהניח את עלמותיו להקבר בקברים בחדער"קירק ועל מלבתו נחקק זאת הקינה בלשון ספרדי הטעקמיה ללשון קדש ווה לשונה :

לא מת הרב , עוד לא כבה נרו ,
דהנו עודנו חי במרומי ערץ ,
ובעד עטו נם עדן - מרבדו ,
נצח יהיה זכרו בימי האדץ :

ואולם הכפרים אשר חנה הרב הגדול הנ"ל הם ז"ו

ואלה שמותם

א ס' נשמת חיים כולל ד' חבורים על נלחות הכסס •
ב פני רבה מורה מקוס פסוקי תנ"ך במדרש רבות •
ג קונציליאטאר או מכריע פסוקי תנ"ך הנראים כסותרים זה את זה •
ד שפה ברורה והוא דקדוק כ"י •
ה פי' בגליונות התנ"ך בלשון לייפציג •
ו אוצר הדינים ד"ח בלשון הנ"ל •
ז בנ"ל על דיני לישות בלשון הנ"ל •
ח אבן יקרה על נלס נבוכדנלר בל' הנ"ל •
ט פראגליטאשע האמאנא ר"ל חולסת הלנוסיות הנוחס להסנר ועזר החלמי : בל' הנ"ל •
י מקוה ישראל • בל' לייפציג והולנד"יח העתיק החכס הכולל וחוקר גדול במהור"ר משה מדעסויק נ"ע , בלשון אשכנז •

יח ברכה ותהלה לאלמות סומיד"ח (סוועדן) •
יט ברכה ותשואות לפרי"דריך לינד"ריך •
יט ת"ג דרשיות שדרש בלשון ספרדי •
ד ביבליאטיקע רביניקא בלשון רומי •
גו נאמינקלאטור : עברי וערבי :
יז חבור על אלהיות התורה משרת ועוזו כתב בלשון
ליספאניש •
יג ידיעת בעלי התלמוד בכל מיני חכמות ?
יח פהיליסופיא רביניקא •
יט ד"ה לבני ישראל מימות יוסף בן גוריון עד סוף חיי
כרב •
ך הכרח הקבלה לקיום המצות •
דף ס' תחיית המתים •
דג תחינת שעשה לפני הספר קרלמוועל •
דג פראבלעמ"אטא דע קלעפטיש"נע דע טערמי"נע ווי"לע
בל' לאטיין •
דד שירת פאסילי"דאם כייטן יוני בשיר בלשון ליספאניע •
דה חבור על ע' שבועיס של דניאל •
דו אפאלאגיאה כנ"ל •
ויולר מס' ליגרות שכתב בתשובת חכמי עולם על כל הדברי
הקדש • דוד הפשי

לפתרון החידה *)

חִידָתְךָ שָׁמַעְתִּי וְגַם מָצָאתִי
רֹאשׁ זֹ־מְרֵי אָחוּז בְּסוֹף נֶאֱמָן
אֶפֶס לְהַגִּיד אוֹתָהּ הֲלֹא יָרֵאתִי
אוּלַי אֲמוּתֶת הַ־־ זְּמַן בְּזְמָן • —

א — ת —

(* עיין המלבוש לחדש עניני •

שירים

שיר מזמור לחנוכת בית התולים
בעיר רבתי ואם בישראל
למנצח על מחלת לעגות

א

הֲלֹא יִיטַב פְּנֵי עֶלְיוֹן
רְאוֹת חֶסֶד מִתֵּי אַרְצוֹ
תְּמוֹךְ עֲנִי גִּבֵּה חֶלְיוֹן
סְמוֹךְ דָּוָה עַל־עַרְשׁוֹ

ב

גְּנוֹן חַנּוֹן עַל־בְּנֵי
אֲשֶׁר בָּנוּ יְדֵי עַמֶּךָ
וְחוֹן אוֹתָם קְנֵה קִנְיָן
בְּטוֹב צָפוֹן לְטוֹב עַמֶּךָ

א

שְׁעֵה עֶלְיוֹן לְנִיב אֶבְיוֹן
וְהַט אָזֶן לְקוֹל רַחְשׁוֹ
תְּנָה פְּדְיוֹן וְסַר רִפְיוֹן
וְלֹא תֵּרֵד שְׁאוֹל נַפְשׁוֹ

(קעד)

ב

רָצָה חֶסְיוֹן לְכָל יֶחְסֶה
בְּצֵל בֵּית לְךָ נִקְדָּשׁ
וְכָל עַיִן לְךָ יֶחֱזֶה
וְכָל לֵבָב לְךָ יִוָּקֵדֵשׁ

א׳ וב׳

מְנַע כְּלָיוֹן שָׁלַח פְּדוּיוֹן
רְפָא רִפְיוֹן וְסָר חֲלָיוֹן
וְכָל רַעְיוֹן וְכָל הֶגְיוֹן
בְּשִׁיר יָרוֹן לָאֵל עֶלְיוֹן

י — ל

משלי מוסר.

רחבעם הרשע

רחבעם הרשע לרמוז לימים ולזמנים שעתה פרע נעיני ה׳ כל ימיו ויהי היום והנה הוקבץ מדרכו כיף ויגע וילך ל חומת העיר לסגר בה ליה ויסבב תחקה וירדם . עודנו שוכב והנה מלאך ה׳ נגלה לרחבעם בחלום ויקרא אליו לאמור : קום בא רחבעם , מה לך פה כי תאבק לך פה מקום קבר , מהר עלה אוזה , כי הנה החומה מסגה לנפול ובעוד רגע תקבר תחקה .

ויקם רחבעם לקול המלאך וילך אל אחד ההריס , וינן שמה מובח לזבוח לה׳ הנגלה אליו לאמור : האלהים הרועה אותי מעודי ויהי בעוני , היה עמדי גם הפעם להציל נפשי ממות , עתה שה קמים אביא לזבח לו והיה לי לאלהים

כל

על הימים אשר אנכי חי על האדמה • עודנו מדבר אל לבו כדבריס האלה , והנה מלאך ה' נראה אניה לרחבעם ויאמר : אל תתאבל נרעה הרשע , היום מנעתיך ממות נאום ה' ! ואולם פקוד אפקדך למועד שמור לך , ולעיני כל העם תמות למען יניעון ויירהון ולא יוסיפו לעשות כמוך •

כל פעל ה' למענהו
וגם רשע ליום רעה :

א — ב

אמנון הנער

בן ע' שנים היו' אמנון הנער בהלכו את אביו השדה להשתעשע שמה , ויהי בהיותם בשדה , וירא אמנון את התומר אשר לאביהן רעו ואת פריו כי רב הוא , ויאמר לאביו רצה נא אני רצה את העץ הזה כי תאוה הוא לעיניים ואת פריו מה נחמד להשכיל • ועתה אדברה נא באזני אביהן רעי לתת לי מפרי העץ לנטוע אותם בגני , ולימים מעט והי' לי עץ עושה פרי כמוהו • ויען אביו לאמור אל נא בני דע כי ימים רבים יעברו , והתומר לא יתן פריו , עוד שנים עשרים יחלופו בטרם ארצה תנובתו , ומי יודע לעת נוכח אם תחיה ואכלת מפריו • ככל זאת לא סר אמנון מלבקש , ויפצר באביו לאמור , אנא אבי תנה לי מפרי התומר לנטוע אותם בגני , והי' בעוד ימים עשרים כי תבוא על אשר עמלי ואוכל מפרי העץ אשר נטעתי בימי נעורי או יגיל לבבי גם יושמח נפשי בקרבי , הכי ככה דבות למדקני :

אוגר בקיץ בן משכיל ,
נרדם בקציר בן מביש :

ג — ד

אביעזר הרואה ,

איש הי' בארץ קדם אביעזר שמו , ויהי היום ההוא גדול בעיני כל בני קדם , אליו עלו למשפט , ואליו יבואו לשאול בשאר ישאל איש בדבר האלהים , בתמרס : רק לו עלה ותוסיה , גם לאל ידו להגיד לאדם שם עיתו , ואת אשר יקרה

לן בלחריות הימים / ומי כי נתים ושלנו ולא תציעו החומה לרחוק
את הכוכבים ואת מסלתם / על כיסם יענה / ועל פילם יפרוט :

ויהי היום והנה תביעור הלך כפעם בפעם לעת ערב החוצה
לרחות בנגב השמים ובין הכוכבים שם עיניו / וחולם
את הסר היתה בדרך לפניו / ויפל עליה וימות :

במרום ראיתי את אשר בארץ לפניך /
בכוכבים אל תביט / שמים לא תשא עיניך :

ה — ו

אבנר הבורח /

בדם מי / לחבור הבורח בקרן בן שמן / ויסבם לבנר יום יום
בבוקר ויעוקבו ויסקלהו / גם שורק נעד בו ויעם
בעבים לן / ויסמח לבנר על ענביו השובים / כי בסמה שמן
הלקו / במחירם להם בסף / בגמול עבודתו לכל לחם / ויתן
גם לחסתו ולבניו ויאכלו וישתו עמו :

ויהי כי בתן ימי לבנר למות ויקרא לבניו לחמור ! הנה לבני
הולך בדרך כל הארץ / ומי / ויום בלסמי על תבותי /
את הכרם הזה לסר נערתי / לסחיר לכם ברכם לחרי / לולב
יקר טמון בחדמתו / ונסה רב עוד הלמון בו / לך יום יום
לבקסון / במעלר לעדלון לותו / לם תמלאו את לסר לסוס
לפסכם : וימת לבנר ויקברו לותו בניו / ויעשו לסר גום
לוקם לביסם / יום יום הלכו ל הכרם ויבקסו שמה / ויסקלוהו /
כל חרול ודרדר הסירו ממנו למען מצוא את לולב לביסם :
ויהי בנקסם הדם ימים ולא מלאו / והכרם סגדיל לעשות ענבים
מלסר עסקבימי לביסם / על גנתו ילאו יונקותיו / ונפניו עשו
פרי / לו ראה גם הבינו כי מלאו את הלולב לסר לסר לביסם /
ויסבחו את לכמתו / ויהללו לותו בפיסם :

לאוצר נחמד בנורה הכם /
ובלילי אדם יבלענו /
עובר ארמתו / ישבע לחם /
ראוה עצל ראיתיהו :

ז — ח